

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
PREVENTIVA EFECTUADA AL CARRER DE LA
CENDRA, NÚM. 30-40, I PLAÇA DEL DUBTE, NÚM. 1
BARCELONA (EL BARCELONÈS)

Codi MHCB: 001/06

Dates de la intervenció: 16 a 27 de gener del 2006.

Laia Santanach i Suñol

Abril de 2006

ÍNDEX

1. Fitxa tècnica	3
2. Situació del jaciment	4
3. Notícies històriques i intervencions anteriors	6
4. Motivacions i objectius de la intervenció	11
5. Metodologia	12
6. Descripció dels treballs realitzats	13
7. Conclusions	16
8. Bibliografia	18

ANNEXES	21
----------------	-----------

Repertori estratigràfic

Documentació gràfica

- **Documentació fotogràfica**
- **Documentació planimètrica**

1. Fitxa tècnica

NOM DELA INTERVENCIÓ	Carrer de la Cendra, núm. 30-40, i plaça del Dubte, núm. 1.
UBICACIÓ	Barri del Raval (Districte de Ciutat Vella) Barcelona
COORDENADES UTM Fus31N amb Datum ED50 (UB/ITC)	X: 430193 m. Y: 4581487 m. Z: 12'83 m. s. n. m.
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control moviment de terres, excavació arqueològica
DATES D'INTERVENCIÓ	16 a 27 de gener de 2006
PROMOTOR	FECSA ENDESA
EQUIP TÈCNIC	Direcció: Laia Santanach i Suñol

2. Situació del jaciment

El seguiment arqueològic que s'ha efectuat, i del qual presentem la memòria, s'ha portat a terme al nucli antic de Barcelona, concretament al barri del Raval, un indret amb terrenys quaternaris.

Ens trobem, doncs, dins el terme municipal de Barcelona, que se situa bàsicament sobre una superfície gairebé plana (el Pla de Barcelona), el qual s'estén entre les coordenades 2°7' a 2°11' de longitud est de Greenwich i 41°22' a 41°27' de latitud nord. El Pla limita pel sud-est amb el mar i pel nord-oest amb una barrera muntanyosa, la Serralada Litoral, que el separa de la veïna depressió del Vallès, mentre que s'expandeix cap al nord-est i el sud-oest fins als límits naturals que marquen les artèries fluvials del Besòs i del Llobregat. Al límit meridional del Pla, tocant la riba de marina, hi trobem una altra alineació muntanyosa, de menor alçada que la Litoral, formada per Montjuïc i per un conjunt de petits turons, que són fruit de la falla que segueix des de Garraf fins al turó de Montgat: el turó dels Ollers (pel sector dels carrers d'Escudellers i Nou de Sant Francesc), el turó de les Falzies (Llotja), el mont Tàber (Catedral), la punta del Convent (parc de la Ciutadella), el turó del Cogoll (Sant Pere de les Puelles), etc.¹

La funció de capital de Barcelona ha estat sens dubte afavorida per la situació geogràfica del Pla, on conflueixen els dos grans eixos de comunicació que travessen en direcció nord - sud la Catalunya central (el Llobregat i l'eix dels rius Besòs - Congost - Ter); accedeixen a la ciutat a través del congost de Martorell, el primer, i del coll de Finestrelles, sota el turó de Montcada, el segon.²

En aquesta plana, quasi completament urbanitzada avui, es destaquen unes zones clarament distingibles:³

- a) El nucli antic, que restà clos fins a la desaparició de les muralles, a mitjans del segle XIX. Proper a la mar, està dominat pel sud pel gran promontori de Montjuïc, que s'aixeca suaument sobre el Pla i cau

¹ AA. VV., 1982, pàg. 14-15; SANZ, 1988, pàg. 17, 19 i 21.

² AA. VV., 1982, pàg. 68.

³ AA. VV., 1982, pàg. 68.

bruscament sobre la mar, facilitant així la defensa del litoral. En aquesta zona hi podem diferenciar tres àrees:

- un nucli central, damunt el Mont Tàber, que correspon a la primitiva ciutat romana.
 - al voltant d'aquest nucli central trobem tot un seguit de petites viles que es van formar en època medieval i que s'inclogueren dins el perímetre de les muralles aixecades els segles XIII-XIV: les vilanoves del Pi, de Santa Anna, de la Mercè, de Sant Cugat, de Sant Pere, de Santa Maria del Mar o dels Arcs, entre d'altres.
 - els darrers sectors del nucli antic de la ciutat, és a dir, la Rambla i el Raval, que foren inclosos dins del tercer recinte fortificat, construït entre la segona meitat del segle XIV i el segle XV. És en aquesta àrea on s'ha realitzat el seguiment de què és objecte aquesta memòria.
- b) Una sèrie de petits nuclis de poblament més densos, antics pobles forans creats a l'entorn de la ciutat, sense possibilitat d'aproximar-se a la Barcelona emmurallada per evidents raons estratègiques. No fou fins a darreries del segle XIX i principis del XX, una vegada enderrocades les muralles, que anaren essent annexionats a la ciutat.
- c) Una àmplia zona quadriculada, de carrers amples, planificada a la segona meitat del segle XIX (l'Eixample del Pla Cerdà), quan caigueren les muralles medievals que encotillaven el creixement urbanístic de la ciutat. L'Eixample va representar la unió entre la Barcelona vella i els municipis del Pla (que, com ja hem dit, acabarien formant part de la ciutat a partir de la fi del segle), i permeté alhora el creixement demogràfic i urbanístic modern, ultrapassat els darrers decennis per un creixement sovint caòtic i incontrolat que ha arribat, amb caràcter marcadament suburbial, als racons més extrems de la plana i ha amenaçat tota la muntanya.

3. Notícies històriques i intervencions anteriors

Notícies històriques

Tal com s'ha especificat més amunt, la zona intervinguda està situada al barri del Raval, on es tenen notícies d'ocupació des del neolític antic (concretament, al nord-oest del monestir de Sant Pau del Camp).⁴

Posteriorment, l'àrea va formar part del *suburbium* o territori íntimament lligat a la *Colonia Iulia Augusta Faventia Paterna Barcino*, fundada el segle I a. C., en època d'August.

La fundació de *Barcino* va suposar, d'una banda, una modificació en l'estructura del territori, ja que es dividí per tal d'estructurar i ordenar el camp i per facilitar, mitjançant el cadastre, la recaptació d'impostos. De l'altra banda, i relacionat amb el que acabem d'esmentar, la nova fundació va significar la desaparició d'algunes *villae* republicanes tardanes i la construcció d'altres de noves a partir del segle I d. C., mentre que les que sobrevisqueren foren objecte de modificacions importants. En aquest sentit, cal destacar l'existència de restes d'una vil·la, acompanyada de necròpolis, en una àrea relativament pròxima a la intervinguda: el monestir de Sant Pau del Camp.⁵

Si bé la ciutat de Barcelona, durant molts segles, va viure reclosa dins el perímetre de la muralla romana del segle IV, a partir de la darrerïa del segle X, i, sobretot, durant els segles XI i XII, es va produir un creixement demogràfic, fruit de diversos processos, que comportà una densificació del clos emmurallat i l'aparició de *vilanoves* al voltant de la ciutat romana.⁶

L'eclosió d'aquestes *vilanoves* va generar la necessitat de protegir-les dins d'un recinte fortificat, que es va començar a construir durant la segona meitat del segle XIII. El perímetre de la nova muralla, si prenem com a referència el traçat urbà actual, aproximadament pujava Rambla amunt, girava a la plaça de Catalunya en direcció a la plaça d'Urquinaona, continuava fins al

⁴ AA. VV., 1993, pàg. 4.

⁵ GRANADOS, 1991, pàg. 157-159; PALET, 1997, pàg. 172-173.

⁶ GARCIA i GUÀRDIA, 1986, pàg. 11-13, fig. 4-5.

passeig de Sant Joan pel carrer de Trafalgar i, des d'aquí, baixava fins al parc de la Ciutadella.⁷

La zona on s'ha portat a terme la present intervenció va quedar encerclada pel que s'ha anomenat tercer clos emmurallat. Es tractava d'una ampliació que fortificava el Raval, la construcció de la qual es va iniciar durant la segona meitat del segle XIV i s'allargà durant el segle XV.⁸ El seu traçat passava aproximadament per l'actual carrer de Pelai, les rondes de Sant Antoni i de Sant Pau i la part baixa de l'avinguda del Paral·lel.⁹

Molt a prop de la zona on s'ha portat a terme la intervenció arqueològica de la present memòria, hi havia el portal de Sant Antoni (construït entre 1376 i 1377)¹⁰, per on transcorria un dels camins de sortida de la ciutat, de reminiscències romanes: provenint de la porta sud-oest del recinte fortificat romà (on hi havia el Castell Nou), creuava la segona muralla pel portal de la Boqueria i continuava per l'actual carrer de l'Hospital; sortia aleshores de la ciutat pel portal de Sant Antoni i es dirigia cap a la Creu Coberta, camí de Sants i de Molins de Rei.¹¹

La creació de la fortificació del Raval va comportar, d'una banda, protecció per a nombrosos convents, alguns hospitals (com el de Sant Llàtzer o el d'en Vilar, a prop de la zona intervinguda), les Drassanes i construccions menors, situades, bàsicament, al llarg dels camins d'accés a les portes de la muralla de la Rambla (muralla que havia quedat com a una segona línia de defensa); de l'altra banda, va significar tancar i resguardar un espai ben regat per aigua de sínies que, probablement, ja es dedicava amb anterioritat a l'horticultura i que podia evitar problemes en cas d'un possible setge.¹²

L'emmurallament d'aquest espai de "seguretat militar" facilità i afavorí la urbanització i el poblament de l'àrea, que s'inicià pels terrenys contigus als eixos formats pels actuals carrers dels Tallers, del Carme i de l'Hospital.¹³

⁷ CUBELES i PUIG, 2005, pàg. 58.

⁸ CUBELES i PUIG, 2005, pàg. 60-61; HURTADO, MESTRE i MISERACHS, pàg. 120-121.

⁹ HUERTAS i RODRÍGUEZ, 2000, pàg. 17.

¹⁰ CUBELES i PUIG, 2005, pàg. 64.

¹¹ CIRICI, 1975, pàg. 155.

¹² GARCIA i GUÀRDIA, 1986, fig. 5 i 7; GUÀRDIA i GARCIA, 1992, pàg. 62.

¹³ GUÀRDIA i GARCIA, 1992, pàg. 62.

Seguint aquests mateixos eixos, però en una zona ja més allunyada de les principals àrees de creixement al Raval del segle XV (si bé molt pròxima a l'indret intervingut), es van edificar l'hospital de Sant Antoni (vers el 1430) i el convent de jerònimes (1484).¹⁴

Cal dir, en aquest sentit, que la proliferació d'institucions que necessitaven gran quantitat d'espai (com presons, fàbriques, esglésies, institucions benèfiques o, sobretot, convents) fou una característica del Raval al llarg de la seva història, ja que, malgrat ser l'àrea més important novament urbanitzada de la ciutat des de mitjan segle XIV, la baixa densitat demogràfica comportà una gran disponibilitat de sòl. Tant és així, que, a finals del segle XV, la zona edificada del Raval no arribava a una quarta part de la seva extensió total protegida per la muralla, i el 1740 la superfície edificada encara no sobrepassava un terç de l'espai total. De fet, la major part del terreny estava ocupada per horts bastant fèrtils, i així seria fins al segle XIX. Tot plegat comportà que el Raval arribés a ser el barri per excel·lència dels convents des del segle XVII fins a ben entrat el segle XIX (abans de la desamortització, hi hagueren al Raval trenta cases conventuals diferents, en comparació amb les vuit dels barris de Sant Pere i les dotze de la resta de la Barcelona emmurallada).¹⁵

Al segle XIX, el barri del Raval va canviar considerablement. D'una banda, va tenir-hi un gran impacte l'exclaustració de 1835 i la desaparició definitiva d'antics convents el 1909. Així mateix, va ser afectat directament per l'enderrocament de les muralles a partir de 1854¹⁶. Finalment, s'hi van portar a terme determinades obres per tal d'esponjar el barri, que s'havia convertit en densament poblat (entre el 1693, que era rural, i el 1859, que ja s'havia edificat, la població es va multiplicar per disset i es van fer pisos realment diminuts i mal ventilats¹⁷). Aquestes obres consistiren en l'obertura de noves vies, com els carrers actualment anomenats del Doctor Dou, del Notariat, del Pintor Fortuny i

¹⁴ GARCIA i GUÀRDIA, 1986, fig. 8 i 9.

¹⁵ CLARAMUNT, 1984, pàg. 202-203; FABRE i HUERTAS, 1977, pàg. 289, 294 i 295; i GUÀRDIA i GARCIA, 1992, pàg. 62.

¹⁶ GARCIA i GUÀRDIA, 1986, pàg. 84.

¹⁷ AA. VV., 1999, pàg. 223.

dels Àngels, als solars procedents del convent del Carme¹⁸, o el carrer de la Junta de Comerç, a la zona antigament ocupada pel claustre del convent de Sant Agustí Nou¹⁹, entre d'altres.

Pel que fa al carrer i a la plaça on s'ha portat a terme la intervenció, es té constància de la seva existència des d'antic.

Respecte al carrer de la Cendra, sembla que anteriorment s'havia anomenat dels Cans. El 1591 es coneixia amb el nom de la Cervellona; més tard es designà amb el de les Concertes (és a dir, de les conquestes, ja que el lloc era molt despoblat i es devia considerar adequat per a festejar). Posteriorment, sembla que serví de cendrera, o de lloc per a llençar-hi les cendres de les fogaines les grans fonerries establertes als carrers de la Paloma i del Tigre. També podria ser que el nom provingués de ser el lloc on es baratava la cendra casolana per tallets de sabó per part dels saboners, o bé de ser el centre dels cendraires ambulants, que passaven per les cases per fer aquest intercanvi.²⁰ Altres autors, no obstant això, asseguren que el nom del carrer prové d'una corrupció del cognom Sendre o Sendra, del propietari de les casetes que ocupaven un costat del carrer, enfront de la tanca de l'hort de les jerònimes.²¹

De la plaça (antic carrer) del Dubte se'n tenen menys dades. Joan Amades assegura que el nom li ve d'una disputa sobre la font d'aigua que hi havia al carrer: tres terrassans de les hortes de Sant Antoni afirmaven que el doll d'aquella font era igual al de la vena d'aigua que passava per sota del seu hort i que treia la seva sínia. Com que no es posaven d'acord, van fer diverses proves, però no van poder establir-ne la procedència. Per aquesta raó, batejaren la font amb el nom del "dubte".²²

Intervencions anteriors

Tenint en compte la notable quantitat d'intervencions arqueològiques que s'han efectuat al Raval (si bé, tot s'ha de dir, en la zona que ens ocupa s'ha

¹⁸ CIRICI, 1972, pàg. 155.

¹⁹ AMADES, 1984, pàg. 282.

²⁰ AMADES, 1984, pàg. 384-385.

²¹ AJUNTAMENT DE BARCELONA, *Nomenclàtor dels carrers*, entrada "Cendra, carrer de la".

²² AMADES, 1984, pàg. 367.

tractat en la seva majoria d'intervencions de control i han estat poques les excavacions extensives), ens limitarem únicament a exposar aquelles més properes a la zona intervinguda amb resultats positius.

L'any 1999, es va efectuar una intervenció arqueològica a la ronda de Sant Antoni, núm. 32-34, motivada pel projecte d'edificar el solar. Si bé no s'hi localitzaren estructures, es van documentar nivells de runa d'època moderna.²³

Una de les excavacions importants que s'han dut a l'àrea és al que es va portar a terme a l'Escola Milà i Fontanals l'any 2001 (carrer del Carme, núm. 78, a la cantonada amb el carrer d'Agustí Duran i Sanpere). Es va documentar dos grans retalls d'ús indeterminat del segle XV, part de la façana oest d'un convent de monges mínimes (del qual es tenen referències a partir dels segle XVII), grans retalls plens de ceràmica del segle XVII (probablement fets per extreure argila), diverses habitacions del segle XVIII, i, a la part excavada del convent, un conjunt d'estances que durant el segle XIX estaven destinades a usos agrícoles i ramaders.²⁴

També durant l'any 2001, es va portar a terme un seguiment arqueològic al carrer de la Cendra, núm. 6, en què es van localitzar restes d'estructures modernes, entre les quals destaca un possible pilar de fonamentació.²⁵

Poc després, a finals de 2001 i principis de 2002, es va realitzar una excavació arqueològica al solar de la cantonada del carrer del Carme amb el carrer de la Riera Alta, en què es van documentar estructures a partir del segle XVIII (tant destinades a activitats fabrils com a habitatges).²⁶

Finalment, amb motiu de la instal·lació del sistema de recollida pneumàtica de residus, durant l'any 2002 es va realitzar una intervenció de control arqueològic als carrers del Lleó, de la Lluna i del Tigre. Es localitzà el mur de tanca del convent de les monges caputxines existent a l'indret (segles XVII a XIX), destruït en obrir el carrer de la Lluna.²⁷

²³ MIRÓ, 1999.

²⁴ CASAS, 2003.

²⁵ VILARDELL, 2001.

²⁶ CALPENA, 2003.

²⁷ CALPENA i RAMOS, 2003.

4. Motivacions i objectius de la intervenció

El seguiment arqueològic de la present memòria va originar-se a partir d'una obra promoguda per l'empresa FECSA ENDESA per tal de realitzar una canalització elèctrica subterrània de baixa tensió (núm. d'obra: 168799). Com que l'àrea afectada forma part d'una Zona d'Interès Arqueològic i d'alt valor històric de la ciutat de Barcelona, d'acord amb el promotor del projecte i la direcció de l'obra, el Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de Barcelona va presentar el Projecte d'Intervenció Arqueològica. D'aquesta manera, es va iniciar el procés de recerca preventiva necessari per a la localització i documentació de les possibles restes patrimonials que poguessin veure's afectades per l'actuació urbanística, amb l'objectiu que marca la llei 9/93 del patrimoni cultural català i el Decret 78/2002 del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic.

El control arqueològic de l'obra s'encarregà a l'empresa de gestió arqueològica ATICS, S. L., i l'arqueòloga Laia Santanach en va assumir la direcció tècnica, amb l'autorització del director general del Patrimoni Cultural, senyor Francesc Tarrats Bou.

Els treballs de seguiment de la intervenció urbanística es dugueren a terme entre els dies 16 i 20 de gener de 2006, sota la supervisió del Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona. Pel que fa als treballs d'estesa de cable, van ser executats per l'empresa ESPELSA.

El seguiment de l'actuació urbanística quedava justificat per l'interès històric i arqueològic de la zona intervinguda, ja que s'ha de tenir en compte que es troba dins d'una de les zones d'expansió de la ciutat en època baixmedieval i que no gaire lluny hi havia un dels camins de sortida de la ciutat a través del portal de Sant Antoni.

5. Metodologia

Tal i com el Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona especifica, en el present seguiment arqueològic s'ha utilitzat la metodologia considerada més adient segons el moment, decidida per la directora de la intervenció amb el vist-i-plau del Servei d'Arqueologia del Museu. Pel que fa al sistema de registre, s'ha utilitzat el proposat per Edward C. Harris²⁸ i Andrea Carandini²⁹.

Consisteix en el registre objectiu dels estrats que s'exhumen, amb l'objectiu d'entendre'n la formació, delimitació i ordre de deposició. Per a fer-ho, es numera els estrats sota el nom d'"unitat estratigràfica" (u. e.), de manera que se'ls individualitza uns dels altres. Cada u. e. es registra en una fitxa on s'indiquen les dades que permeten la seva correcta identificació i descripció (ubicació en el jaciment, característiques físiques, posició física respecte a la resta d'u. e. del jaciment amb les quals es relaciona).

Aquest mètode també inclou la realització de material gràfic: planimetria d'una banda i fotografia de l'altra. La planimetria es concreta en plantes i seccions, les quals ens donen, respectivament, una visió diacrònica i una de sincrònica de les troballes realitzades. Pel que fa al material fotogràfic, és imprescindible per a la constància visual dels treballs realitzats.

Cal esmentar també el tractament que es dona al material arqueològic, si n'apareix durant els treballs d'excavació (no és aquest el cas del seguiment de la present memòria). En primer lloc, es renta amb aigua (sempre que sigui possible per les característiques del material) i se sigla cada peça, per tal de deixar constància del seu lloc de procedència (la sigla consisteix en el codi del jaciment – amb l'any– i la unitat estratigràfica a què pertany el material). I, en segon lloc, les peces preferents, és a dir, aquelles que són especialment importants per la seva forma, decoració o raresa (entenent per "rarsa" el seu desconeixement en l'àmbit científic), es dibuixen i reben un número, per tal que quedin individualitzades.

²⁸ HARRIS, 1991.

²⁹ CARANDINI, 1997.

6. Descripció dels treballs realitzats

El seguiment arqueològic es va portar a terme entre els dies 16 i 20 de gener de 2006.

El procediment de treball fou el següent: l'extracció del paviment actualment en ús i de la seva preparació es va portar a terme mitjançant martell compressor; el buidatge de la rasa fins a la profunditat desitjada, en canvi, es va fer de manera manual, utilitzant pic i pala.

Prèviament als treballs d'obertura de la rasa, s'efectuaren tres cales de comprovació (l'una davant del núm. 30-32 del carrer de la Cendra, l'altra davant del núm. 34 i l'última davant del núm. 36-40 –la seva situació pot intuir-se a la fig. B de la “Documentació planimètrica”–). Com que totes elles foren englobades finalment pel recorregut de la rasa, s'han considerat part integrant de la mateixa i no se n'ha fet esment diferenciat, si bé, com veurem més avall, fou justament en dues d'aquestes cales on es localitzaren restes arqueològiques.

Cal dir que la rasa s'efectuà en dos trams: l'un al carrer de la Cendra i l'altre a la plaça del Dubte.³⁰ La localització de tubs per a cable elèctric sense utilitzar va fer possible la no obertura de rasa per a unir aquests dos trams, ja que s'aprofitaren els esmentats tubs per a la canalització que s'havia d'efectuar.

L'amplada de la rasa fou de 40 cm. en la major part del recorregut, mentre que la profunditat màxima assolida va ser de 62 cm. respecte el nivell de circulació actual.

Pel que fa a les unitats estratigràfiques que aparegueren durant el procés d'excavació, es van anar numerant de manera correlativa a partir del número que identificava la rasa (és a dir, a partir del 101).

En concret, es va documentar el paviment actualment en ús, format per lloses quadrades lligades amb morter de ciment (u. e. 101), i la preparació del mateix, consistent en formigó de ciment (u. e. 102).

³⁰ Vegeu, als Annexes, “Documentació planimètrica”, fig. B.

Per sota de la preparació, es va localitzar un nivell format per terra de consistència arenosa de color marró fosc, que presentava àrees amb una alta presència de sauló de color marró groguenc, amb material de construcció d'època contemporània (u. e. 103). La presència d'aquest nivell responia molt probablement a obres realitzades recentment per a la instal·lació de xarxes subterrànies de serveis, ja que es va constatar l'existència de cables elèctrics que seguien la direcció de la rasa, així com de serveis de gas i diverses clavegueres (algunes d'elles amortitzades i d'altres encara en ús) que creuaven perpendicularment la rasa. L'estrat s'estenia més enllà de la cota màxima de profunditat de la rasa (es documentà entre 12'56 / 12'51 i 12'21 m. s. n. m.).

El nivell 103 cobria les estructures arqueològiques que, com s'ha avançat més amunt, es van localitzar en dues de les cales de comprovació que es van realitzar a l'inici dels treballs.

Concretament, a la cala de davant de la finca núm. 34 del carrer de la Cendra, es va documentar un mur format per pedres petites i mitjanes lligades amb morter de calç ataronjat, poc depurat i poc compacte (u. e. 104). Seguia una direcció nord-oest / sud-est i presentava una amplada màxima de 24 cm. A l'extrem sud-est de la cala es va poder observar que el mur quedava tallat (és possible que la destrucció fos conseqüència de la instal·lació d'un servei, si bé aquest extrem no es va poder verificar). L'estructura va ser localitzada a 12'48 m. s. n. m.; pel que fa a la cota inferior, no es va poder documentar, ja que el mur es perllongava més enllà de la profunditat màxima de la rasa a la zona (12'26 m. s. n. m.).³¹

D'altra banda, a la cala de davant la finca 36-40 del carrer de la Cendra es van localitzar dues estructures. Una d'elles era una estructura indeterminada d'uns dos centímetres de potència (es va documentar entre 12'61 i 12'59 m. s. n. m.), formada per fragments de maons massissos col·locats de manera irregular i lligats amb morter de calç ataronjat de poca duresa (u. e. 105). Aquesta estructura cobria parcialment un mur, compost de pedres de dimensions petites i mitjanes, sense desbastar, lligades amb morter de calç blanc, poc depurat i poc compacte (u. e. 106). El mur seguia una orientació

³¹ Vegeu, als Annexes, "Documentació fotogràfica", fotografies núm. 7 a 9.

nord-oest / sud-est; únicament se'n va poder observar la cara sud-oest, que no era acurada. Localitzat a 12'58 m. s. n. m., no se'n va poder documentar la cota inferior, ja que s'estenia més enllà de la cota màxima de la rasa a l'indret (12'28 m. s. n. m.).³²

³² Vegeu, als Annexes, "Documentació fotogràfica", fotografies núm. 10 a 12.

7. Conclusions

La intervenció arqueològica preventiva portada a terme al carrer de la Cendra, núm. 30-40, i plaça del Dubte, núm. 1., va permetre localitzar tres estructures arqueològiques per sota dels nivells contemporanis (és a dir, per sota del paviment actualment en ús, la seva preparació i un nivell d'aportació que actuava de rebliment de rases realitzades recentment per a la instal·lació de serveis –unitats estratigràfiques 101 a 103–). Cap de les estructures va quedar afectada pel desenvolupament de l'obra.

Concretament, es van documentar dos murs que seguien una direcció nord-oest / sud-est, paral·lels a la línia de façanes del carrer de la Cendra, i una estructura indeterminada, d'aproximadament dos centímetres de potència, que cobria parcialment un dels dos murs.³³

Si bé tots dos murs estaven confeccionats amb morter de calç que lligava pedres de dimensions petites i mitjanes, el morter del que es va documentar més al sud-est (u. e. 104) tenia una tonalitat ataronjada, mentre que el segon mur (u. e. 106) tenia una coloració blanquinosa.

Del mur 104 se'n va poder documentar les dues cares, mentre que del 106 només es va poder observar la cara sud-oest. La cara sud-oest d'ambdós murs estava situada a una distància d'entre 45 i 55 cm. de la línia de façanes nord-est actual del carrer de la Cendra.

No fou possible documentar la cota inferior dels murs, ja que ambdós s'estenien més enllà de la cota màxima de la rasa.

Pel que fa a l'estructura indeterminada (u. e. 105), cobria parcialment el mur 106. Era formada per fragments de maons massissos lligats amb morter de calç ataronjat de poca duresa.

Si bé cap de les estructures va presentar material arqueològic associat, la seva fàbrica, sense ser un factor determinant o indiscutible, insinua una datació moderna o contemporània. En el cas del mur 106, la seva situació i orientació permet aventurar la hipòtesi que es tracti d'un antic mur de façana del carrer de la Cendra o, més probablement, donada la factura poc acurada de

³³ Vegeu, als Annexes, "Documentació planimètrica", fig. D.

la cara vista pel sud-oest, de la fonamentació del mateix. Creiem que, en el cas del mur 104, malgrat que la situació i orientació són, a grans trets, les mateixes que les del 106, la seva poca amplària (un màxim de 24 cm.) obliga a descartar la hipòtesi.

Podem dir, així doncs, que les conclusions que es poden extreure de la intervenció efectuada són molt limitades, bàsicament a causa del caràcter parcial i localitzat de la mateixa. Cal recordar, en aquest sentit, que ha consistit en l'obertura d'una rasa de 40 cm. d'amplada amb una fondària màxima de 62 cm. respecte el nivell de sòl actual, en un terreny ja molt afectat per la instal·lació de serveis amb anterioritat a l'obra que ens ocupa.

En conseqüència, serà necessari esperar futures intervencions arqueològiques que ampliïn els coneixements sobre l'àrea estudiada i ajudin a respondre els interrogants plantejats en l'actualitat.

8. Bibliografia

- AA. VV. (1982): *Gran geografia comarcal de Catalunya. Volum 8: El Barcelonès i el Baix Llobregat*. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona.
- AA. VV. (1993): "Intervencions a Barcino (1982-1989)", a *Anuari d'intervencions arqueològiques a Catalunya. Època romana, Antiguitat tardana. Campanyes 1982-1989*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona.
- AA. VV. (1999): *Els Barris de Barcelona. Volum I. Ciutat Vella. L'Eixample*. Ajuntament de Barcelona i Enciclopèdia Catalana. Barcelona.
- AJUNTAMENT DE BARCELONA: *Barcelonaguia*. <<http://www.bcn.es/cgi-guia/guiamap4/cgi-guia/?actives=&plant=capes4c&idioma=0&calle=cendra&numero=36&cal le2=>> (consultada el 13 d'abril de 2006).
- AJUNTAMENT DE BARCELONA: *Nomenclàtor dels carrers*. <<http://www.bcn.es/nomenclator/catala/cerca/welcome.htm>> (consultada el 13 d'abril de 2006).
- AMADES, Joan (1984): *Històries i llegendes de Barcelona. Passejada pels carrers de la ciutat vella. Volum I*. Edicions 62. Barcelona.
- CALPENA i MARCOS, Daria (2003): *Memòria arqueològica. Solar C/ Carme amb C/ Riera Alta (Districte Ciutat Vella). Codis: 734/01-10/02. Desembre 2001 - Gener 2002*. Àrea de Coneixement i Recerca. Generalitat de Catalunya. Treball inèdit.
- CALPENA i MARCOS, Daria; i RAMOS RUIZ, Jordi (2003): *Memòria del seguiment arqueològic dels carrers Lleó, Lluna i Tigre (Ciutat Vella, Barcelona) per la instal·lació del sistema de recollida pneumàtica de residus. Codi 152/02*. Àrea de Coneixement i Recerca. Generalitat de Catalunya. Treball inèdit.
- CARANDINI, Andrea (1997): *Historias en la tierra. Manual de excavación arqueológica*. Crítica. Barcelona.

- CASAS BLASI, Joan (2003): “Intervenció arqueològica a l’Escola Milà i Fontanals (carrer del Carme 78, de Barcelona)”. A: *II Congrés d’arqueologia medieval i moderna a Catalunya. Actes.* ACRAM. Sant Cugat del Vallès. Pàg. 395-406.
- CIRICI, Alexandre (1975): *Barcelona paso a paso.* Teide. Barcelona.
- CLARAMUNT, Salvador (1984): “La formació del Raval de la Rambla”. A: *El Pla de Barcelona i la seva història. Actes del I Congrés d’història del Pla de Barcelona, celebrat a l’Institut Municipal d’Història els dies 12 i 13 de novembre de 1982.* La Magrana. Barcelona. Pàg. 183-203.
- CUBELES i BONET, Albert; i PUIG i VERDAGUER, Ferran (2004): “Les fortificacions de Barcelona”. A: AA. VV. *Abajo las murallas!!! 150 anys de l’enderroc de les muralles de Barcelona.* Museu d’Història de la Ciutat. Institut de Cultura. Ajuntament de Barcelona. Barcelona.
- FABRE, Jaume; i HUERTAS CLAVERIA, Josep Maria (1977): *Tots els barris de Barcelona. Volum V: L’Eixample i la Barcelona Vella.* Edicions 62. Barcelona.
- GARCIA ESPUCHE, Albert; i GUÀRDIA BASSOLS, Manuel (1986): *Espai i societat a la Barcelona preindustrial.* Edicions de la Magrana. Barcelona.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE POLÍTICA TERRITORIAL I OBRES PÚBLIQUES: *Hipermapa. Atlas electrònic de Catalunya.* Data de la darrera actualització: 24/11/2005. <<http://www10.gencat.net/ptop/AppJava/cat/actuacions/territori/hipermapa.jsp>> (consultada el 13 d’abril de 2006).
- GRANADOS, Oriol (1991): “Estructura urbana de la ciutat romana”. A: *Història de Barcelona. Volum 1. La ciutat antiga.* Dirigit per Sobrequés i Callicó, Jaume. Enciclopèdia Catalana i Ajuntament de Barcelona. Barcelona. Pàg. 139-201.
- GUÀRDIA, Manuel; i GARCIA ESPUCHE, Albert (1992): “Consolidació d’una estructura urbana; 1300-1516”. A: *Història de Barcelona. Volum 3: La ciutat consolidada (segles XIV i XV).* Dirigit per Sobrequés i Callicó,

Jaume. Enciclopèdia Catalana i Ajuntament de Barcelona. Barcelona. Pàg. 35-72.

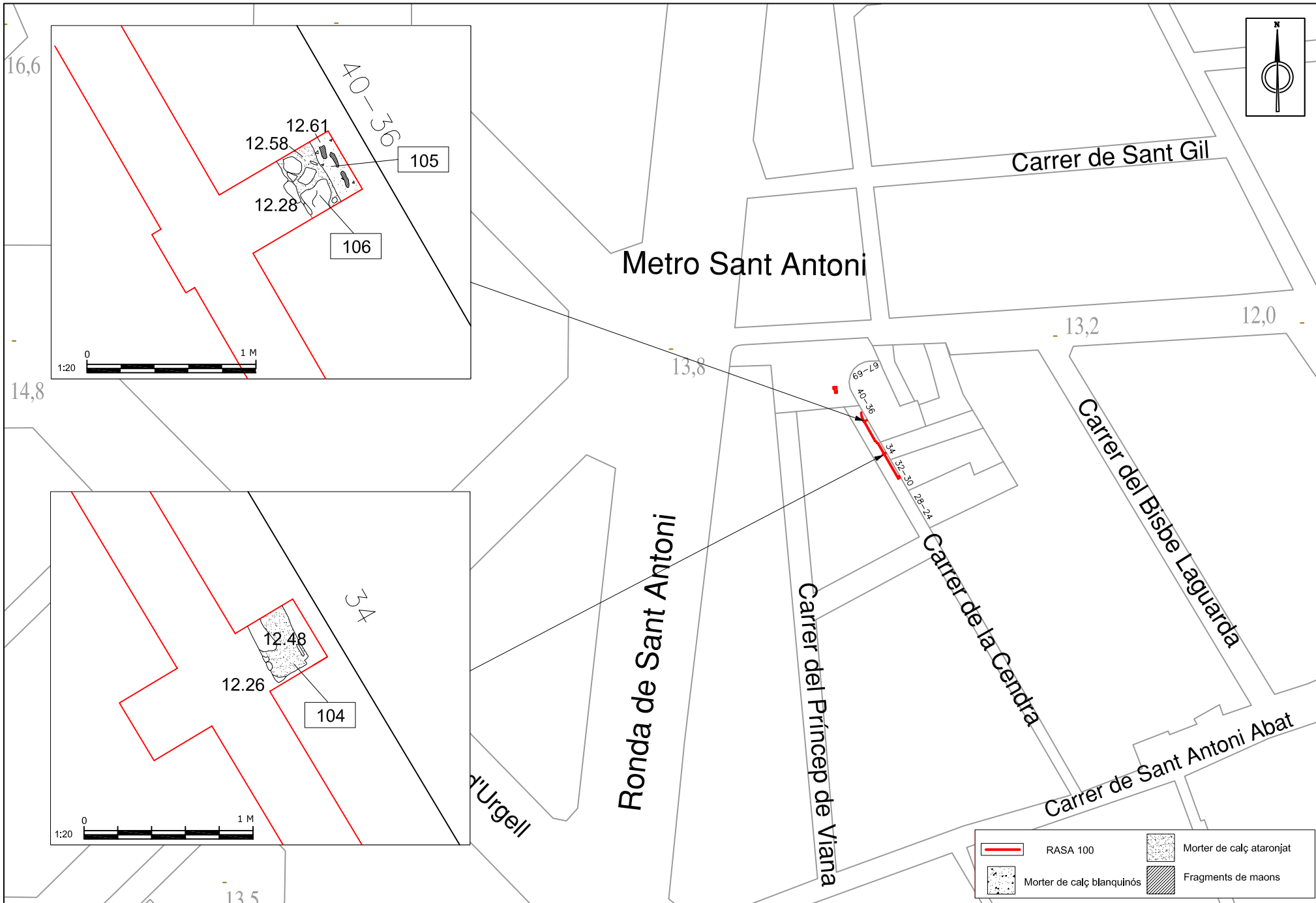
- HARRIS, Edward C. (1991): *Principios de estratigrafía arqueológica*. Crítica. Barcelona.
- HUERTAS, Josefa; RODRÍGUEZ, Marta (2000): “Muralla medieval de Barcelona: Darreres intervencions arqueològiques”. A: *1r Congrés d'arqueologia medieval i moderna a Catalunya. Actes*. Associació Catalana per a la Recerca en Arqueologia Medieval. Igualada. Pàg. 16-23.
- HURTADO, Víctor; MESTRE, Jesús; i MISERACHS, Toni (1995): *Atlas d'història de Catalunya*. Edicions 62. Barcelona.
- MIRÓ i ALAIX, Núria (1999): *Memòria de la intervenció arqueològica duta a terme a la ronda Sant Antoni 32-34 de Barcelona (Barcelonès). Abril 1999*. Àrea de Coneixement i Recerca. Generalitat de Catalunya. Treball inèdit.
- PALET i MARTÍNEZ, Josep Maria (1997): *Estudi territorial del Pla de Barcelona. Estructuració i evolució del territori entre l'època ibero-romana i l'altmedieval segles II-I aC – X-XI dC*. Centre d'Arqueologia de la Ciutat, Institut de Cultura. Barcelona.
- SANZ PARERA, Miquel (1988): *El Pla de Barcelona. Constitució i característiques físiques*. Amelia Romero, editora. Sant Cugat del Vallès.
- VILARDELL FERNÁNDEZ, Adriana (2001): *Memòria del seguiment arqueològic del c/ de la Cendra nº 6. (Ciutat Vella. Barcelona)*. Àrea de Coneixement i Recerca. Generalitat de Catalunya. Treball inèdit.

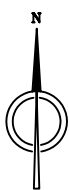
ANNEXES

Repertori estratigràfic

Documentació gràfica

- **Documentació fotogràfica**
- **Documentació planimètrica**

ESCALES:

original a 1:1000

NÚMÉRICA

GRÀFICA

Nom:

Fig. B:
situació de la rasa

ARQUEÒLOGA:

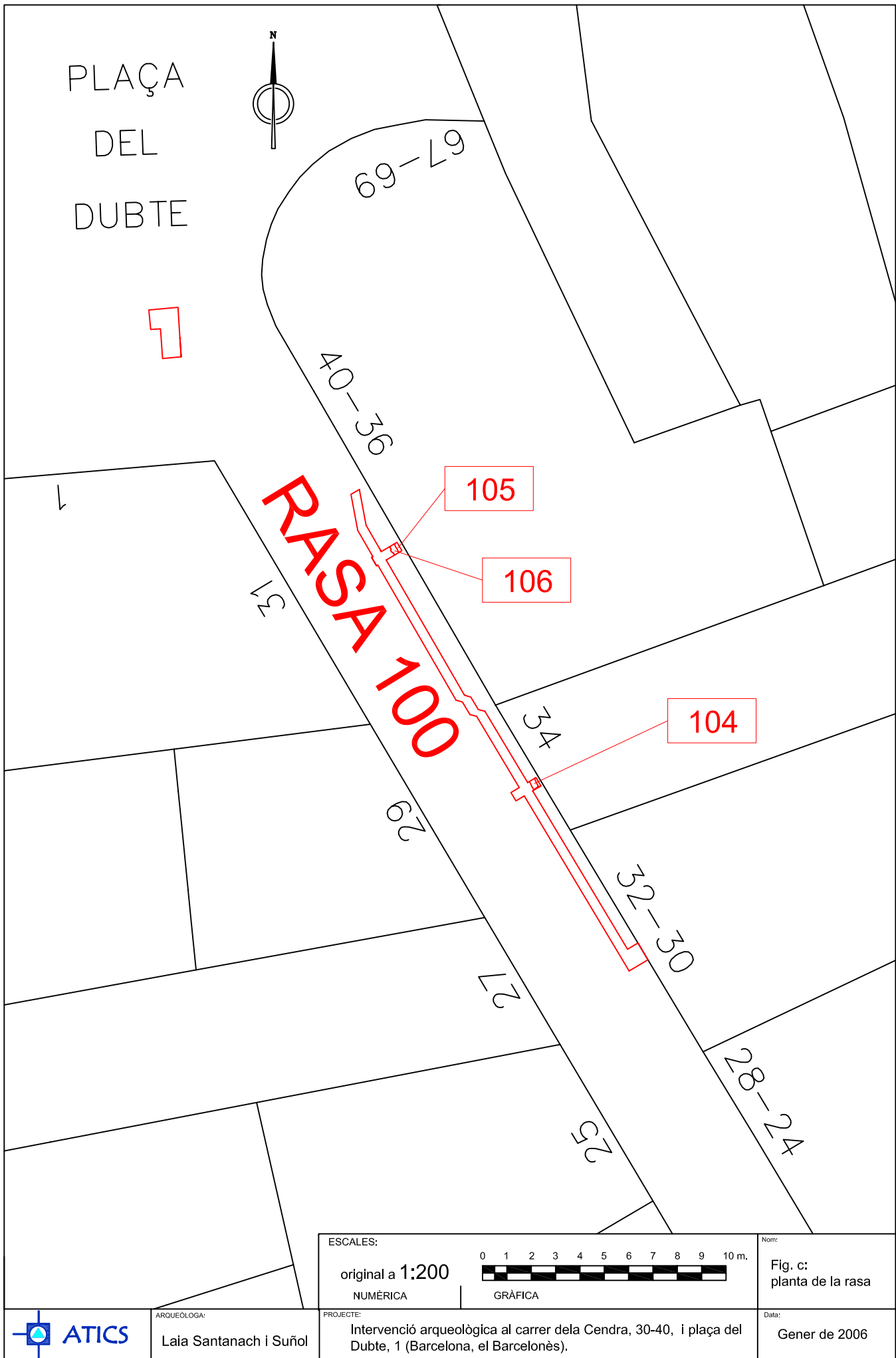
Laia Santanach i Suñol

PROJECTE:

Intervenció arqueològica al carrer de la Cendra, 30-40, i plaça del Dubte, 1 (Barcelona, el Barcelonès).

Data:

Gener de 2006

PLAÇA
DEL
DUBTE

69-49

40-36

RASA 100

105

106

104

34

32-30

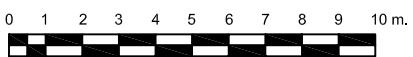
27

27

28-24

ESCALES:

original a 1:200

NUMÉRICA

GRÀFICA

Nome:

Fig. c:
planta de la rasa

Data:

Gener de 2006

ARQUEÒLOGA:
Laia Santanach i Suñol

PROJECTE:
Intervenció arqueològica al carrer dela Cendra, 30-40, i plaça del Dubte, 1 (Barcelona, el Barcelonès).